

sermo de illa subsistentia secundum se, sed prout composita, sic non est terminus in quo uniuntur naturæ; sed est quid compositum ex illo termino, et ex utraque natura; et ut sic dicimus esse terminum resultantem ex hac unione, atque adeo factum et creatum dicto sensu. Et ad argumentum Cajetani, si contra hunc sensum fiat, scilicet, quia illud esse, in quo uniuntur naturæ, est increatum, respondetur facile, licet subsistentia Verbi increata sit, tamen non totum esse existentia ejus compendi esse increatum; componitur enim ex entitate creata humanitatis, et subsistentia inreata Verbi, et ideo totum compeditum non est increatum, sed aliquo modo creatum, ut dictum est. Haberet tamen argumentum illud nonnullam difficultatem, si humanitas creata Christi nullam haberet existentiam creatam, sed per ipsum esse increatum Verbi existeret. Sed nihilominus etiam in ea sententia solvendum esset argumentum; neque enim ipsa humanitas dici potest increata, etiam ab iis auctoribus qui dicunt ipsam existere per solam existentiam increatam, quia, secundum eos, includit entitatem essentiæ, quæ creata est. Eamdem autem includit ipsum compeditum, quod est terminus unionis, et ideo non sequitur ipsum esse increatum propter existentiam increatam. Et cum Cajetanus inquit unum nihil addere supra ens, dicendum esset, consequenter loquendo, in ejus sententia de existentia humanitatis, ens includere entitatem essentiæ et existentiae; et unum, utramque entitatem includere; et hoc satis esse ut, si altera eorum entitatum sit creata, unitas ex eis resultans creata sit, etiam si demus unum nihil addere supra ens, ut utramque simul entitatem includit. Reliqua fundamenta aliarum opinionum solum confirmant conclusiones positas.

6. *Ens quomodo in creatum et in increatum dividatur.* — Ex his vero obiter colligitur, si ens creatum sumatur priori modo, scilicet, quod est productum ex nihilo, sic non omne ens posse dici creatum vel increatum, nec divisionem illam esse adæquatam; datur enim aliquod ens quod increatum non est, nec creatum illo modo, et hoc sensu verum dicebat tertia sententia. Creatum ergo quod immediate opponitur increato, ut fiat adæqua divisiō entis, sumi debet posteriori modo, scilicet pro ente facto et dependente, etiam si non omnino ex nihilo fiat. Verum est omne hujusmodi ens includere aliquid

factum ex nihilo. Verum est etiam extra hoc mysterium omne ens creatum uno modo, esse creatum vel creabile alio modo, quia extra hoc mysterium nullum est ens in cuius constitutionem seu compositionem Deus ipse ingrediatur.

7. *Christus quomodo dici possit persona creata, vel increata.* — Hactenus explicata res est. Jam de modo loquendi inquire potest, an persona Christi vel unitas ejus dicenda sit creata, vel increata. In quo dicendum est breviter, sub his nominibus, et sub omnibus similibus, quæ significant ipsam personam divinam secundum se, ut est nomen Verbi et Filii Dei, sub his, inquam, nominibus dicendam esse personam increatam; quia, ut sic, non significatur illa persona, ut est terminus resultans per unionem; sed potius ut est terminus presuppositus unioni, et ad quem sit unio; et illa persona est increata. Sed queri potest rursus an sub nomine Christi, et similibus, possit dici illum esse quid creatum. Hoc tamen spectat ad quæst. 16. Nunc breviter respondetur, si subjectum stet formaliter prototyco compeditum, et creatum sufficienter explicetur juxta supra dicta, sic vere esse quid creatum, quo sensu ab omnibus sine controversia admittitur illa propositio: *Christus, in quantum homo, est creatura.* An vero oporteat semper addere hanc determinationem ex parte subjecti, in citato loco dicetur.

ARTICULUS VII.

Utrum unio naturæ divinae et humanæ sit aliquid creatum¹.

1. *Ad septimum sic proceditur.* Videtur quod unio naturæ divinae et humanæ non sit aliquid creatum. Nil enim creatum in Deo potest esse; quia quidquid est in Deo, Deus est. Sed unio est in Deo, quia ipse Deus est humanæ naturæ unitus. Ergo videtur quod unio non sit aliquid creatum.

2. *Præterea, finis est potissimum in unoquoque.* Sed finis unionis est divina hypostasis, sive persona ad quam terminata est unio. Ergo videtur quod hujusmodi unio maxime debet judicari secundum conditionem divinae hypostasis, quæ non est aliquid creatum. Ergo non ipsa unio est aliquid creatum.

¹ Infr. art. 8, corp., et 3, d. 2, q. 3, art. 2, q. 3, et d. 5, q. 1, art. 1, q. 1, et d. 7, q. 2, art. 1, et 4 cont., c. 39 et 41.

3. *Præterea, propter quod unumquodque tale, et illud magis, ut dicit Philosophus¹. Sed homo dicitur esse creator propter unionem.* Ergo multo magis ipsa unio non est aliquid creatum, sed creator.

Sed contra, omne, quod incipit esse ex tempore, est creatum. Sed unio illa ab aeterno non fuit, sed incepit esse ex tempore. Ergo unio est aliquid creatum.

Respondeo dicendum, quod unio, de qua loquimur, est relatio quædam, quæ consideratur inter divinam naturam et humanam, secundum quod convenient in una persona Filiū Dei. Sicut autem in prima parte dictum est², omnis relatio, quæ consideratur inter Deum et creaturam, realiter quidem est in creatura (per cuius mutationem talis relatio innascitur), non autem est realiter in Deo, sed secundum rationem tantum, quia non innascitur secundum mutationem Dei. Sic ergo dicendum est, quod hæc unio, de qua loquimur, non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum: in humana autem natura, quæ creatura quædam est, realiter est; et ideo oportet dicere quod sit quiddam creatum.

Ad primum ergo dicendum, quod hæc unio non est in Deo realiter, sed secundum rationem tantum, dicitur enim Deus unitus creaturæ, ex hoc quod creatura est realiter unita Deo absque ejus mutatione.

Ad secundum dicendum, quod ratio relationis sicut et motus dependet ex fine vel termino, sed esse ejus dependet a subjecto. Et quia unio talis non habet esse reale, nisi in natura creatura (ut dictum est³), consequens est quod habeat esse creatum.

Ad tertium dicendum, quod homo dicitur creator, et est Deus propter unionem, in quantum terminatur ad hypostasim divinam; non tamen sequitur quod ipsa unio sit creator, vel Deus, quia quod aliquid dicatur creatum, hoc magis respicit esse ipsius quam rationem.

COMMENTARIUS.

1. Ad intelligentum tam hunc articulum quam sequentes, quid ista vox *unio* significet, explicandum est; interdum enim est nomen, interdum verbum quod conjungere vel copulare significat, et hoc modo significat aliquam actionem ut exercitam. D. Thomas

¹ Post., text. 5, non longe a fine, tom. 4.

² Q. 13, art. 7.

³ In corp. art.

auctem hoc loco illa voce utitur, prout nomen est, et sic dicit significare relationem; et quamvis fortasse interdum alias habeat significaciones, ut in sequenti disputatione dicitur, tamen ab ipso D. Thoma in sola illa usurpat, et juxta illam explicandi sunt tam hic articulus, quam sequentes.

2. Respondet igitur, unionem hanc in humanitate esse aliquid creatum, quia est relatio realis ad Verbum; in Verbo autem nihil esse creatum, quia est sola relatio rationis. Supponit enim D. Thomas, ex doctrina tradita I p., q. 13, Deum non referri realiter ad creature, quamvis creature realiter referantur ad Deum; non enim est capax talium relationum, quia nullum esse reale etiam relativum potest esse in Deo novum, vel a creature dependens. Unum vero manet in hac littera obscurum, an, scilicet, D. Thomas docere voluerit, nihil aliud creatum denuo fieri in humanitate per actionem uniendi praeter hanc relationem, aut si hoc non intendit, cur solius relationis meminerit. Sed hoc late tractandum est disp. seq. Nunc breviter dicendum, non esse mentem D. Thomas excludere omne aliud praeter relationem in humanitate factum per actionem unitivam, quia neque illa actio potest proxime et formaliter tendere ad relationem, cum ad relationem non sit per se actio aut motus; neque illa relatio esse potest sine fundamento creato distincto aliquo modo ab humanitate, illique superaddito. Nam sola humanitas per se non est sufficiens fundamentum, quia ex illa non resultat statim relatio, etiamsi Verbum, quod est terminus, existsupponatur; oportet ergo ut aliquid fiat in humanitate, per quod ipsa mutetur, et ex quo resultet relatio; illud autem nihil aliud est quam ipsa substantialis unio humanitatis ad Verbum; quia ergo D. Thomas de hac unione seu substantiali conjunctione articulo præcedenti jam disputaverat, hic solum de relatione quæsivit, et ideo de sola illa in hoc articulo mentionem facit.

3. Argumentum secundum (omisso primo, quia clarum est) hujusmodi est: Verbum est finis hujusmodi unionis, quia ad Verbum terminata est unio, et ideo habet rationem finis; ergo unio magis sequitur conditionem Verbi quam humanæ naturæ, quia finis est potissimum in unaquaque re; ergo potius est increata, sicut Verbum, quam creata, sicut humana natura. Respondeat negando primam consequentiam, quia relatio, licet speciem

sumat a termino vel a fine, esse tamen suum a subjecto habet; quia ergo subjectum hujus unionis est creatum, scilicet, humana natura, ideo etiam ipsa unio quiddam creatum est. Addi vero potest finem proximum hujus unionis proprie non esse Verbum, sed vel ipsam humanitatem ut unitam, et sustentatam a Verbo, vel potius hunc hominem Deum constantem ex persona divina et humana natura. Hoc enim compositum proxime intentum est per hanc unionem, et similiter intenta est perfectio humanæ naturæ, non Verbi. Quocirca aliud est esse terminum seu extremum ad quem fit unio, aliud vero esse finem; forma enim unitur materiæ, et ita materia est terminus illius unionis, non tamen est finis, quia forma non unitur materiæ propter ipsam materiam, sed vel propter suam perfectionem, vel propter compositum. Dices: cur haec D. Thomas non distinxit? Respondeo: quia de relatione loquebatur, quæ proprie non habet alium finem a suo termino, quia non est per se intenta, sed aliunde resultat, et ideo non curavit D. Thomas hoc loco finem a termino distinguere, sed solum juxta propriam relationis naturam argumento satisfacere.

4. Argumentum tertium est per se facile, sed littera solutionis D. Thomæ nonnihil obscura est. Argumentum enim erat hujusmodi: hic homo est creator propter unionem; ergo magis ipsa unio erit creator, et non creatura, quia propter quod unumquodque tale, etc. Et respondet primum, hunc hominem dici creatorem propter unionem, quatenus unio terminatur ad hypostasim Verbi. Secundo, dicit non inde sequi unionem esse creatorem, quia quod aliquis dicatur creator, vel creatum, magis respicit esse ipsius quam rationem. Horum autem primum difficile est, quia pari ratione posset dici creatura creator, quatenus relatio creaturæ terminatur ad creatorem. Secundum autem est valde obscurum, neque appareat quomodo satisfiat argumento. Dicendum vero est D. Thomam locutum fuisse juxta subjectam materiam, unde sensus illius est, illam communicationem idiomatum inter hunc hominem et creatorem non fundari in esse proprio ipsius unionis, sed fundari in propria conditione personæ, in qua fit unio, quæ est in creata et creator; unio vero est quasi conditio necessaria ad illam communicationem idiomatum, quatenus terminatur ad hypostasim Verbi, non quomodocumque, sed tan-

quam ad personam, in qua subsistit humanitas; et ideo non est simile de relatione creaturæ, et ita optime satisfit arguento. Facilius tamen dici potest hunc hominem dici creatorem per communicationem idiomatum, quia supponit pro supposito, quod est creator; hæc vero communicatio non habet locum respectu ipsius unionis in abstracto sumpta, quia non supponit pro eadem persona. Deinde illa maxima, Propter quod unumquodque tale, etc., male applicatur; procedit enim in propriis causis, quæ formaliter sunt tales; at vero unio non est propria causa, propter quam hic homo est creator, sed solum explicat conditionem ex parte humanitatis necessariam, ut possit hic homo pro creatore supponere.

ARTICULUS VIII.

Utrum unio Verbi incarnati sit idem quod assumptio.

1. *Ad octarum sic proceditur. Videtur quod idem sit unio quod assumptio. Relations enim sicut et motus specificantur secundum terminum. Sed idem est terminus assumptionis et unionis, scilicet, divina hypostasis. Ergo videtur quod non differant unio et assumptio.*

2. *Præterea, in mysterio incarnationis idem videntur esse uniens et assumens, unitum et assumptum. Sed unio et assumptio videntur sequi actionem et passionem unientis et uniti, vel assumentis et assumpti. Ergo videtur idem esse unio quod assumptio.*

3. *Præterea, Damasc. dicit in 3 lib., c. 11: Aliud est unio, aliud incarnatio; nam unio solam demonstrat copulationem; ad quem autem facta est copulatio, non adhuc; humanatio autem et incarnatio determinant ad quem sit facta copulatio. Similiter assumptio non determinat ad quem facta sit copulatio. Ergo videtur unio idem esse quod assumptio.*

Sed contra est, quod divina natura dicitur unita, non autem assumpta.

Respondeo dicendum, quod sicut dictum est¹, unio importat relationem quamdam divina naturæ et humana secundum quod convenienter in una persona. Omnis autem relatio quæ incipit esse ex tempore, ex aliqua mutatione causatur. Mutatio autem consistit in actione et passione.

Sic ergo dicendum est, quod prima et principialis differentia inter assumptionem et unic-

¹ Art. præc.

nem est, quod unio importat ipsam relationem, assumptio autem actionem, secundum quam dicitur aliquis assumens, vel passionem, secundum quam dicitur aliquid assumptum.

Ex hac autem differentia accipitur secundo alia differentia; nam assumptio dicitur sicut in fieri, unio autem sicut in facto esse; et ideo uniens dicitur esse unitum, assumens autem non dicitur esse assumptum. Natura enim humana significatur ut in termino assumptionis ad hypostasim divinam, per hoc quod dicitur homo, unde vere dicimus quod Filius Dei, qui est uniens sibi humanam naturam, est homo. Sed humana natura in se considerata, id est in abstracto, significatur ut assumpta; non autem dicimus quod Filius Dei sit humana natura.

Ez eadem etiam sequitur tertia differentia, quod relatio, præcipue equiparantia, non magis se habet ad unum extremum quam ad aliud; actio autem et passio diversimode se habent ad agens et patiens, et ad diversos terminos. Et ideo assumptio determinat terminum a quo, et ad quem; dicitur enim assumptio, quasi ab alio ad se sumptio. Unio autem nihil horum determinat; unde indifferenter dicitur, quod humana natura est unita divina, et e converso. Non autem dicitur divina natura assumpta ab humana, sed e converso; quia humana natura adjuncta est ad personalitatem divinam, ut, scilicet, persona divina in humana natura subsistat.

Ad primum ergo dicendum, quod unio et assumptio non eodem modo se habent ad terminum, sed diversimode, sicut dictum est¹.

Ad secundum dicendum, quod uniens et assumens non omni modo sunt idem; nam omnis persona assumens est uniens, non autem e converso. Nam persona Patris univit naturam humanam Filio, non autem sibi; et ideo dicitur uniens, non assumens, quasi ad se sumens. Persona autem Filii, quæ sibi humanam naturam univit, est uniens et assumens; et similiter non est idem unitum et assumptum; nam divina natura dicitur unita, et non assumpta.

Ad tertium dicendum, quod assumptio determinat, cui facta est copulatio ex parte assumentis, in quantum assumptio dicitur quasi ad se sumptio, sed incarnatio et humanatio ex parte assumpti, quod est caro vel natura humana. Et ideo assumptio differt ratione et ab unione, et ab incarnatione seu humanatione.

¹ In corp. art.

COMMENTARIUS.

1. In hoc articulo, D. Thomas significacionem quarumdam vocum potius quam rem aliquam novam intendit explicare; in re enim, ut ipse supponit in principio corporis articuli, tantum est una relatio unionis in humanitate, et una actio, et passio, per quam mutatur humanitas, et conjungitur Verbo, ex qua mutatione dicta relatio consurgit; sed quia haec diversis vocibus significantur, ideo oportet propriam uniuscujusque significationem exponere, ut variae locutiones, quæ inde resultant, bene intelligantur. Oportet autem advertere, quod articulo præcedenti dixi, D. Thomam non agere de hac voce *unio*, ut est verbum, sic enim proprie deberet comparari cum verbo *assumo*; sed agere tantum de nominibus unionis et assumptionis, quoniam fortasse creditur habere intellecta differentia, facile posse aliam intelligi. Et hoc oportet præ oculis habere ad intelligentiam litteram articuli, quæ alioquin difficilis est, et Cajetano negotium facessit.

2. Respondet ergo tres esse differentias inter unionem et assumptionem. Prima, quia *unio* significat relationem, ut præcedenti articulo dictum est, *assumptio* vere significat actionem, per quam fit mutatio, ex qua illa relatio consurgit; quod probatur, quia ab assumptione dicitur aliquid assumens, quæ est denominatio agentis ab actione sumpta, et aliud denominatur *assumptum*, quæ est denominatio passionis. Sed contra, quia etiam ab unione dicitur aliquis *uniens*, et aliud *unitum*, unde idem D. Thomas hic ad secundum concedit, quod Pater est *uniens*, quia facit unionem; ergo etiam *unio* significat actionem. Respondet Cajetanus concedendo, *uniens*, prout significatur per verbum, *unio*, significare actionem, non quomodocumque, sed quatenus ex illa resultat relatio unionis; et hoc modo inquit unionem semper significare relationem, vel ut in fieri, vel ut jam factam; in quo differt ab assumptione, quæ significat actionem non ut ex illa resultat relatio, sed præcise, ut infert mutationem seu passionem. Dici etiam potest, verbum *unio* significare actionem, et in proposito eamdem actionem significare quam verbum *assumo*; et quamquam fortasse differant dicto modo a Cajetano explicato, magis tamen propria differentia illorum est, quod verbum *assumo* involvit principium, et aliquo modo termi-